

BATI, TÜRKİYE'NİN KAYGILARINI İYİ ANLAMALI

TÜRKİYE'Yİ NATO'DAN YABANCILAŞTIRMA HAMLELERİNİ İTTİFAKIN İÇ BÜTÜNLÜĞÜ AÇISINDAN VAROLUŞSAL BİR KRİZ OLARAK GÖRÜYORUM. BU YÜZDEN GEREK ABD'NİN GEREKSE FRANSA VE ALMANYA'NIN TÜRKİYE KONUSUNDAKİ YAKLAŞIMLARINI VE TÜRKİYE'NİN GÜVENLİK KAYGILARINI BU BİLİNÇLE DİKKATE ALMASI GEREKİR.

Burhanettin **Duran**

bduran@setav.org

NATO kuruluşunun 70. yılını Aralık Londra'daki zirveyle kutluyor. 29 ülkenin liderinin katılacağı kutlama zirvesinin sancılı geçmesi bekleniyor. Zira geçmişinde parlak başarılar olan Transatlantik ittifakı, üyele- rin farklılaşan milli çıkarları sebebiyle derin ayrılıklar içinde. Bu yüzden Londra zirvesi hızlı bir kutlama toplantısı olarak geçiştirilebilir.

Gündem ise hayli kabarık; askeri harcamaların paylaşılması, Kuzey Makedonya'nın üyeliği, teknolojik dönüşüm, Avrupa'nın stratejik otonomisi, Suriye'deki güvenli bölge ve Baltık Savunma Planı'na Ankara'nın itirazı. İlk bakışta, NATO'ya karşı en büyük meydan okuma Rusya'nın genişleyen nüfuzu olarak görülebilir. Ancak NATO'nun temel krizi günümüz dünyasında kendisine yeni bir rol biçmekle alakalı.

Meydan Okumalar

Klasik askeri tehditlere cevap vermekte başarılı olan NATO, yeni tehditlere göre yetki alanını genişletme zorluğu yaşıyor. Yeni tehditler çok katmanlı, lineer değil ve hibrid özellik taşıyor; şehir terörü, siber saldırılar, siyasi algı savaşları, melez terör saldırıları, organize suç ağları ve yasadışı mülteci akını. İşte bu yeni duruma göre NATO, çok taraflılığın aşınması ve yeni bir bütünleşme arayışı ile yüzleşiyor. Önde gelen NATO uzmanı Thierry Tard'y'e göre NATO'nun asıl sorunu kendi içinde, üye devletlerin ve onların vatandaşlarının ittifakı nasıl algıladığında yer alıyor. Zira üyeler dış faktörleri; Rusya'nın konumu, Çin'in yükselişi, terörizm ve siber savaş gibi konuları buna göre değerlendiriyor.

Hatırlayalım, NATO'nun Soğuk Savaş sonrasındaki krizi, "güvenlik topluluğu" adı altında yeni bir "biz duygusu" oluşturularak geçiştirilmişti. Afganistan ve Libya müdahalelerinden ve Avrupa'da

yükselen milliyetçi popülizmden sonra NATO'nun kendisini "değerler topluluğu" olarak görmesi sıkıntıya girdi. Yeni bir misyon değerlendirmesine ihtiyaç var. Güncel kriz ise ABD, Fransa ve Türkiye'nin eleştirileri ile belirginleşiyor.

Derin Görüş Ayrılıkları

İttifakın en büyük ülkesinin başkanı NATO'yu "demode" görüyor. ABD'nin ittifaka aidiyetini kaybettiği hissi üyeler arasında geniş bir güvensizlik yaratıyor. Trump'ın yeniden seçilip seçilmeyeceği belli olmadan bu güvensizliğin giderilmesi ise beklenmiyor. Öte yandan Fransa ve Almanya arasındaki görüş ayrılığı da ittifak içi sancıcıyı büyütüyor. Bu ayrılık Berlin Duvarı'nın düşüşünün otuzuncu yılında iyice gün yüzüne çıkmış durumda. Macron, NATO'nun Avrupa'nın savunmasındaki rolünü sorguluyor, AB'nin askeri ve güvenlik yönünü güçlendirme önerisini ısrarla vurguluyor. Bu öneri, Brexit'in gerçekleşmesiyle Fransa'ya askeri olarak AB'yi domine etme imkanı verecek. Halbuki Merkel, hem Trump'ın istediği -milli gelirin yüzde 2'sinin harcanması ile ilgili- şartı 2030'a erteliyor hem de merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri ile birlikte NATO'nun güçlü olması gerektiğini söylüyor.

Yine Macron, ABD'nin Suriye'nin kuzeyinden çekilmesinin ve Barış Pınarı Harekatı'nın NATO'daki koordinasyon sorununu büyütürken birliği beyin ölümüne götürdüğünü iddia etti. Ve 5. maddedeki kolektif savunma prensibini sorguladı. Macron, bunu Türkiye'ye karşı gündeme getirirse de Polonya'dan "sorumsuzluk" açıklaması geldi. Bu sorgulama, NATO'nun bütünlüğünü dinamitlemekle eşdeğer. Türkiye ise terörle mücadele ve Suriye konularında NATO'nun destek vermemesinden şikayetçi. S-400 meselesinin yanı sıra Ankara YPG'nin terör örgütü listesine koyulmaması üzerine Baltık Savunma Planı'nı bloke etmiş durumda.

70 yıllık ittifak yeni bir stratejik sorgulama içerisinde. NATO'nun karşı karşıya bulunduğu meydan okumaları özetlemek gerekirse; bunları Rusya'nın Batı demokrasislerine siber müdahalesi, Çin'in Avrupa'nın altyapısını satın alma hamlesi, ABD'nin sorumsuzca liberal dünya düzenine meydan okuması, Avrupa'daki popülizm, yükselen aşırı sağ, terörizm ve mülteci akını başlıklarıyla sıralamak mümkündür. Buna Türkiye'nin "nasıl bir müttefik" olduğu tartışması da eklenebilir.

Sovyet tehdidine karşı kurulan NATO, Putin liderliğindeki Rusya'ya karşı nasıl bir tavır takınmak gerektiğine karar veremiyor, iç bütünlük sorunu yaşıyor. Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra Transatlantik ittifak, Rusya ile uzlaşabileceği bir işbirliği alanı kurmak yerine Doğu Avrupa ve Kafkaslarda genişleme trendine geçti. Rusya da Gürcistan (2008) ve Ukrayna (2014) müdahaleleri ile buna cevap verdi. Ortadoğu, Kuzey Afrika, Balkanlar, Doğu Akdeniz, Karadeniz, Baltıklar ve Azak denizinde nüfuzunu artırmayı seçti. Putin, ABD'nin bıraktığı boşlukları çok iyi kullanmakla kalmıyor. Avrupa ve NATO içi menfaat farklılıklarını yönetmede maharet sergiliyor.

Rusya Tehdidi

Kırım'ın 2014'te ilhakı Doğu Avrupa ve Baltık ülkelerindeki "Rusya korkusunu" büyüttü. Halen Moskova, Avrupa'daki aşırı sağ ve sol popülizmi destekliyor. Ancak "Rusya'nın ne tür bir tehdit olduğu ve ona karşı ne yapılacağı" konusu NATO üyelerini bölüyor. Rusya'nın Avrupa'yı çevrelediği iddiasıyla Soğuk Savaş dönemi "Sovyet tehdidi doktrinlerini" tozlu raflardan indirmek ne anlamlı ne de mümkün. Enerji ve silah endüstrisi dışında gelişmiş uzun vadede yükselen bir güç değil. ABD'ye meydan okuyabilecek asıl yükselen güç Çin. Bu sebeple ABD, Avrupa'yı korumanın masrafını (yıllık 35 milyar

Türkiye terörle mücadele ederken sadece kendi sınırlarını değil aynı zamanda NATO'nun sınırlarını da koruyor. Ankara'yı bazı askeri iş birliklerinden dışlayarak fiilen ikincil üyeliğe düşürmeyi konuşanlar var. Onlara en akıselim cevabı Genel Sekreter Stoltenberg veriyor: "Türkiye'nin önemi için haritaya bakın."

dolar) azaltarak Çin'i sınırlandırmak için Asya-Pasifik'e yatırım yapmak istiyor.

Şimdiden Çin'i; Hong Kong'un statüsü, Uygur sorunu ve Güney Çin denizindeki yapay adalar konularında sıkıştırmaya başladı. Avrupa Konseyi'nin yeni başkanı Michel, AB'nin ABD ile Çin arasındaki "soğuk savaşta ikincil kurban" olması ihtimalinden bahsediyor. Britanya, Baltık ve Doğu Avrupa ülkeleri büyüyen Rusya tehdidini "ortak düşman" formuna çevirmekten yana ise de Almanya ve Fransa bu yaklaşımı paylaşmıyor. Paris ve Berlin, Moskova'yı bir partner olarak görme arayışında. ABD, Almanya'yı Rusya'dan aldığı doğal gaz konusunda sıkıştırıyor. Yine Türkiye, Rusya'dan S-400'leri alması sebebiyle eleştiriliyor.

Sorgulanan NATO Üyeliği

Son dönemde Batı başkentlerinde Türkiye'yi "güvenilmez müttefik" olarak niteleyenler öne çıkıyor. Ankara'nın "istenmeyen müttefik" olduğunu hatta "ittifaktan çıkarılması" gerektiğini savunanlar bile var.

Gereğe olarak Rusya ile yakınlaşma, S-400'lerin alımı, Suriye'deki operasyonlar ve Doğu Akdeniz gerilimlerini gösteriyorlar. Türkiye ise Suriye'den kaynaklanan sorunlarda (terörle mücadele ve mülteciler) NATO üyelerinin yardımcı olmamasından hatta YPG gibi bir terör örgütünü Batılıların desteklemesinden oldukça rahatsız. Nitekim NATO liderleri Londra'daki zirveye giderken yeni bir uzlaşmazlık gündemde. ABD, YPG'nin terör örgütü ilan edilmesini bloke ettiği için Türkiye de Baltık savunma planını bloke etti. Aslında Ankara, Baltık Planı'na karşı değil, terör tehditleriyle mücadelede aynı dayanışmanın kendisine de gösterilmesini istiyor. NATO'nun Türkiye'nin güvenlik çıkarlarını da gözetken yeni bir stratejik misyon değerlendirmesine ihtiyacı var.

Türkiye'nin İttifaktaki Yeri: Haritaya Bakın

Öncelikle Türkiye'nin NATO üyeliğini sorgulayanların tek yanlı bir eleştirisi içinde olduğunu söylemeliyim. Suriye iç savaşında

Türkiye'yi yalnız bırakan ABD ve AB, Ankara'nın etrafındaki bölge için ne denli istikrar sağlayıcı bir güç olduğunu unutmaması gerekir.

İki iç savaşa komşu bir NATO üyesinin terörle mücadele ve mülteciler konularında Avrupa'ya bir kaos dalgasından koruyan yerde olduğu açıktır. Bunu en iyi gören Merkel oldu.

"NATO'ya ihtiyacımız var" diyen Merkel, aynı zamanda Türkiye'nin Avrupa'nın çok boyutlu istikrarına katkısının farkında. Bu sebeple Ankara'nın NATO'daki önemli konumunu değiştirmeye çalışanlar ittifaka zarar verir. Mesele sadece Türkiye'nin ittifakın ikinci büyük ordusu ile güney kanadını koruyor olması değil. Türkiye'nin ittifak içindeki konumunu zayıflatmak Yunanistan, Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'de yeni sorunlara davetiye çıkarmak demektir. Bu tutum Rusya'nın Doğu Avrupa, Karadeniz, Doğu Akdeniz, Kafkaslar, Ortadoğu ve hatta Körfez'de bile nüfuzunu daha da genişletmesine onay vermek anlamına gelir.

Hatta uzun vadede yükselen güç Çin'in Avrupa'yı baskılamasına karşı da Türkiye'ye ihtiyaç var.

İşte bu sebeplerle Türkiye'yi NATO'dan yabancılaştırma hamlelerini ittifakın iç bütünlüğü açısından varoluşsal bir kriz olarak görüyorum. Bu yüzden gerek ABD'nin gerekse Fransa ve Almanya'nın Türkiye konusundaki yaklaşımlarını ve Türkiye'nin güvenlik kaygılarını bu bilinçle dikkate alması gerekir. Çünkü Türkiye terörle mücadele ederken sadece kendi sınırlarını değil aynı zamanda NATO'nun sınırlarını da koruyor. Gerçi İttifakta üyelikten çıkarılma yok, gönüllü ayrılma var. Ankara'yı bazı askeri iş birliklerinden dışlayarak fiilen ikincil üyeliğe düşürmeyi konuşanlar var. Onlara en akılselim cevabı Genel Sekreter Stoltenberg veriyor: "Türkiye'nin önemi için haritaya bakın."

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un, "NATO'nun beyin ölümü gerçekleşti" açıklamalarına karşılık olarak, "Önce sen kendi beyin ölümünü kontrol ettir, bu ifadeler senin türündeki beyin ölümü gerçekleşmiş olanlara yakışır. Türkiye'yi NATO'dan çıkarmak-çıkarmamak senin haddine mi? Sen NATO'ya ödeme gereken paraları bile doğru dürüst ödemezsin" ifadelerini kullandı. (29 Kasım 2019)

NATO liderleri, Londra'daki zirveye giderken yeni bir uzlaşmazlık gündemde. ABD, YPG'nin terör örgütü ilan edilmesini bloke ettiği için Türkiye de Baltık savunma planını bloke etti. Bu yüzden NATO'nun Türkiye'nin güvenlik çıkarlarını da gözetken yeni bir stratejik misyon değerlendirmesine ihtiyacı var.